

ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ МАЙНА ПОДРУЖЖЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ДЕРЖАВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА ІНШИХ ДЕРЖАВ

Польова Вікторія Євгенівна

*аспірантка кафедри цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна*

Правове регулювання визначення правового режиму майна подружжя за законодавством держав Європейського Союзу має істотні особливості порівняно із відповідним правовим регулюванням за сімейним законодавством України. Розглянемо сімейне законодавство ряду держав Європейського Союзу, зокрема Німеччини, Франції, Чехії та Латвії.

Зокрема, відповідно до німецького сімейного законодавства, до відносин подружжя застосовується режим спільності майна, набутого кожним із подружжя під час шлюбу якщо у шлюбному договорі не визначено інше (§1363 Німецького цивільного кодексу, надалі по тексту – НЦК). У §1373 НЦК зазначено, що сума, на яке кінцеве майно подружжя перевищує його первинне майно, складає майно, набуте під час шлюбу. У разі подання до суду позову про розподіл майна подружжя та його задоволення судом, встановлюється правовий режим роздільності майна подружжя (§1388 НЦК). Подружжя може врегулювати свої майнові відносини шляхом укладення шлюбного договору, в якому зокрема може скасувати чи змінити передбачений законом режим майнових відносин (§1408 НЦК), зокрема встановити режим: роздільності майна, режим спільності майна та режим продовженої спільності майна. Слід зазначити, що подружжя в шлюбному договорі може передбачити, що із режиму спільності майна виключається так зване «окреме майно», яке не може бути предметом правочину, але управляється одним із подружжя за рахунок спільного майна (§1417 НЦК), а також «виділене майно», яке вважається особистою приватною власністю одного із подружжя, оскільки визнане таким шлюбним договором, або набуте внаслідок смерті іншої особи, або внаслідок безоплатного правочину, якщо у такому правочині було зазначено, що передане майно може вважатися «виділеним майном» (§1418 НЦК). У шлюбному договорі може бути передбачено, чи управління спільним майном здійснюється обома з подружжя чи одним із них (§1421 НЦК). Подружжя може встановити в шлюбному договорі режим

продовженої спільності майна подружжя, тобто те, що після смерті одного з них режим спільності майна продовжиться у відносинах між пережившим подружжям та спільними нащадками подружжя. Якщо подружжя досягнуть такої згоди, режим спільності майна продовжиться щодо тих нащадків, які при спадкуванні за законом приймають спадщину як спадкоємці. Частка померлого подружжя в спільному майні не входить до складу спадщини (§1483 НЦК). Режим продовженої спільності майна подружжя припиняється за рішенням суду чи за договором між подружжям та нащадками, які мають право на частку у спільному майні (§1492 НЦК), укладення нового шлюбу пережившим подружжям чи вступу його у цивільне партнерство (§1493 НЦК) чи його смерті (§1494 НЦК) [1, с. 346, 349, 354–359, 373, 375–377].

Французьке сімейне законодавство передбачає, що закон регулює майнові відносини між подружжям лише при відсутності спеціальних угод між подружжям (ст. 1387 Французького цивільного кодексу – далі по тексту ФЦК). В такому випадку діє презумпція спільності майна подружжя, набутого у шлюбі (ст. 1400 ФЦК). До майна, набутого у шлюбі належить будь яке рухоме чи нерухоме майно, що спільно набуто у шлюбі, крім винятків, передбачених законодавством. Зокрема не є спільним майном подружжя, а є особистою власністю одного із них: майно, що за своїм характером призначено для особистого використання одним із подружжям, а також всі права, які пов'язані виключно з особою, в тому числі права щодо відшкодування фізичної чи моральної шкоди, на соціальні чи інші допомоги; зняття праці, необхідні для професійної діяльності одного з подружжя, якщо вони не є власністю комерційного комплексу чи господарства (за умови виплати відшкодування іншому з подружжя); спільне майно, на яке подружжя мали право власності чи право володіння на день реєстрації шлюбу чи які вони отримали в період шлюбу в порядку спадкування, за договором дарування, іншим безоплатним правочином; майно набуто в якості приналежності до того майна, що знаходиться в особистій власності подружжя (за умови виплати відшкодування іншому з подружжя); майно набуто замість того, що належало одному з подружжя особисто; майно, що набуто на публічних торгах (ст. ст. 1402–1408 ФЦК). Управління спільним майном вправі здійснювати будь-який з подружжя, за умови наявності згоди на вчинення правочину з боку іншого з подружжя (ст. 1421 ФЦК). Режим спільності майна припиняється може бути замінений роздільним режимом майна відповідно до рішення суду про зміну режиму майнових відносин між подружжям чи про встановлення режиму окремого проживання подружжя (ст. 1441 ФЦК). В такому випадку відбувається розподіл спільного майна між подружжям. Подружжя вправі змінити встановлений законом режим спільності майна подружжя, передбачивши у шлюбному контракті яке саме майно, набуто під час

шлюбу є спільним майном подружжя; виключення із правил, що врегульовують управління майном; передача частини спільного майна одному з подружжя у разі виплати відшкодування його вартості іншому з подружжя; відхід від принципу рівності часток подружжя у разі розподілу майна подружжя; те, що режим спільності подружжя буде універсальним (ст. 1497 ФЦК). Останній правовий режим передбачає віднесення до спільного майна не тільки майна, набутого у шлюбі, а й будь-якого майна подружжя, крім того, яке віднесено законом до такого, що є особистим за своїм характером (ст. 1526 ФЦК). Подружжя може передбачити у шлюбному контракті крім режиму спільності майна чи роздільного режиму майна подружжя, також режим участі у доходах. Цей режим означає, що кожен із подружжя зберігає за собою право на управління, використання та розпорядження своїм особистим майном, незалежно від того, чи воно було у його власності на момент укладення шлюбу чи було набуто під час шлюбу, в тому числі шляхом спадкування, дарування або іншого безоплатного правочину, однак у разі припинення дії цього правового режиму (в тому числі у разі розірвання шлюбу) кожен із подружжя вправі отримати половину суми чистих доходів від використання майна іншого з подружжя, які визначаються шляхом подвійного оцінювання – на початку дії правового режиму і в кінці (ст. 1569 ФЦК) [2, с. 434, 441–443, 454, 463, 470, 474].

Презумпція спільності подружнього майна визнається й чеським сімейним законодавством (§ 708 Цивільного кодексу Чехії – надалі по тексту – ЦКЧ). Складовою частиною спільної власності є те, що один із подружжя набув, або подружжям спільно набуто під час шлюбу, за винятком того, що: а) служить для задоволення особистих потреб одного з подружжя; коли дарувальник при даруванні або заповідач при оформленні заповіту на випадок смерті висловив інший намір, в) придбано одним із подружжя як компенсацію за шкоду, завдану його природним правам; е) придбав один із подружжя як компенсацію за пошкодження, знищення або втрату його виняткової власності. Складовою частиною спільної власності є: прибуток від того, що належить виключно одному з подружжя; частка у господарському товаристві та товаристві чи кооперативі, якщо чоловік під час свого шлюбу став учасником господарського товариства та товариства або членом кооперативу; борги, набуті в період шлюбу, крім випадків а) стосується цього майна, що належить виключно одному з подружжя, у розмірі, що перевищує прибуток цього майна, або б) його придбав один із подружжя без згоди другого подружжя, і якщо не йшлося про забезпечення щоденних або звичайних потреб сім'ї (§§709 та 710 ЦКЧ). Подружжя, що одружується, може домовитися про режим майна подружжя, який відрізняється від режиму, встановленого законом (зокрема, домовитися про режим роздільної власності). В разі, якщо

подружжя досягнуто угоди про застосування договірнього режиму, вони тим самим врегулюють свої права та обов'язки, пов'язані із вже існуючою спільною власністю. У разі наявності угоди про договірний режим дія такого режиму не має зворотної сили (§ 716 ЦКЧ). Договірний режим може бути змінений за згодою подружжя або за рішенням суду (§717 ЦКЧ) [3].

Латвійське сімейне законодавство також передбачає презумпцію спільності майна, набутого під час шлюбу (п. 89 Латвійського цивільного закону, надалі по тексту – ЛЦЗ). Визнаються приватною власністю одного із подружжя майно, що належало подружжю до одруження або визначене подружжям за договором як окреме майно; предмети, придатні для особистого користування лише одному з подружжя або необхідні для його самостійної роботи; майно, придбане одним із подружжя безоплатно під час шлюбу; доходи від окремого майна подружжя, не передані дня потреб сім'ї та спільного домашнього господарства; майно, яким замінено згадане вище майно (п. 91 ЛЦЗ); придане (п. 111). Правовий режим майна подружжя, визначений законом, може бути змінений шлюбним договором (п. 114). У шлюбному договорі особи, які укладають його, можуть замість майнових відносин подружжя згідно із законом встановити роздільність всього майна подружжя або його спільність (п. 116) [4].

Отже, на підставі вище викладеного можемо зазначити, що сімейне законодавство Німеччини, Франції, Чехії та Латвії передбачає що до відносин подружжя застосовується режим спільності майна, набутого кожним із подружжя під час шлюбу якщо у шлюбному договорі (контракті) не визначено інше. Відповідно до німецького сімейного законодавства шлюбним договором може бути встановлено один із правових режимів: роздільності майна, спільності майна чи продовженої спільності майна, режим роздільності майна подружжя може бути передбачений шлюбним договором й за законодавством Чехії та Латвії. Режим продовженої спільності майна подружжя передбачає продовження режиму спільності майна й після смерті одного з подружжя аж до смерті іншого чи укладення ним шлюбу (вступу у цивільне партнерство). Французьке сімейне законодавство допускає встановлення шлюбним контрактом правових режимів: спільності майна, роздільності майна, універсальної спільності майна чи режиму участі у доходах (останній означає, що кожен із подружжя зберігає за собою право на управління, використання та розпорядження своїм майном, однак у разі припинення дії цього правового режиму кожен із подружжя вправі отримати половину суми чистих доходів від використання майна іншого з подружжя).

Література:

1. Гражданское уложение Германии = Deutsches Bürgerliches Gesetzbuch mit Einfuhrungsgesetz: Ввод. закон к гражд. уложению; пер. с нем.; науч. ред.: А. Л. Маковский и др. Москва : Волтерс Клувер, 2006. 816 с.
2. Гражданский кодекс Франции (Кодекс Наполеона) / пер. с франц. В. Захватаев / отв. ред. А. Довгерт. Киев : Истина, 2006. 1008 с.
3. Гражданский кодекс Чехии. Закон от 03.02.2012 г. *Ministerstvo spravedlnosti České republiky*. URL: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/novy-obcansky-zakonik-rj.pdf>.
4. Гражданский закон Латвийской Республики от 28.01.1937 г. *Inlatplus*. URL: <https://www.inlatplus.lv/wp-content/uploads/2019/11/Гражданский-закон.pdf>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-359-3-40>

ПОНЯТТЯ І СУТНІСТЬ ОДНОРІВНЕВОЇ СТРУКТУРИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Серг Олександр Володимирович

*аспірант кафедри економічного права та економічного судочинства
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Учасники (акціонери), створюючи корпорацію, формують також систему органів, яка становить структуру її корпоративного управління, а самі органи реалізують господарську компетенцію корпорації. Під *господарською компетенцією* ми розуміємо сукупність усіх прав та обов'язків, якими наділяється корпорація, для участі в цивільних правовідносинах, а ці права та обов'язки виникають із самого факту її створення. І. В. Спасибо-Фатеева називає *корпорацією* будь-які господарські товариства, у яких статутний капітал поділяється на частки, учасники мають право на частину прибутку товариства та участь в управлінні ним [1, с. 85]. Ми використовуємо термін «*корпорація*» саме в такому значенні.

Серед науковців є дискусійним питання чи мають органи, що створені в корпорації, власну правосуб'єктність. Ми підтримуємо твердження про те, що «*орган корпорації є частиною господарської організації, а не самостійним суб'єктом господарського права*» [2, с. 39]. Жорнокуй Ю. М.